

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Рівненський відділ Українського географічного товариства

**ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА У ШКІЛЬНИХ
ТА ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ:
ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Рівне – 2020

УДК 37.09+373.5.016+91(07)

Г-35

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 24 вересня 2020 р.)*

Редакційна колегія:

Головний редактор: проф. Лико Д.В.

Члени редколегії:

Войтович О.П., д-р пед. наук, проф.; Коротун С.І., к. геогр. наук, доц.;
Костолович М.І., к. пед. наук, доц; Лис Ю.В., методист; Мартинюк В.О.,
к. геогр. наук, проф.; Пустовіт Г.П., д-р пед. наук, проф.; Романів А.С.,
к. геогр. наук, доц.; Трохимчук І.М., к. пед. наук, доц.

Рецензенти:

д-р пед. наук, проф. Грицай Н.Б.
(Рівненський державний гуманітарний університет)
д-р геогр. наук, проф. Ільїн Л.В.
(Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки)

Г-35 Географічна освіта у шкільних та позашкільних закладах :
проблеми, пошуки, перспективи : Збірник наукових праць ; за ред.
проф. Д. В. Лико / Рівненський державний гуманітарний університет.
– Рівне: Видавець О. Зень, 2020. – 76 с.

ISBN 978-617-601-332-7

У збірнику наукових праць представлені вибрані доповіді з проблем географічної освіти у шкільних та позашкільних закладах, що були заслухані на науково-методичному семінарі 23 вересня 2020 р. в Рівненському державному гуманітарному університеті. Для вчителів географії, природознавства закладів загальної середньої освіти, методистів та керівників гуртків позашкільних закладів.

© Колектив авторів, 2020

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2020

ISBN 978-617-601-332-7

РОЛЬ ЕКОЛОГО-КРАЄЗНАВЧОГО КОНТЕНТУ У ЗМІСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

У статті розглядається застосування краєзнавчого принципу в освітньому процесі фахової підготовки майбутніх учителів географії. Доводиться необхідність актуалізації екологічної складової у вивченні географії рідного краю з метою формування екологічної компетентності майбутніх педагогів. Аналізується освітній контент освітньо-професійних програм підготовки фахівців за спеціальністю «Середня освіта (Географія)».

Ключові слова: краєзнавчий принцип, майбутній учитель географії, еколого-краєзнавчий контент, екологічна компетентність.

У професійній підготовці майбутніх учителів географії одним з важливих підходів навчання і виховання є краєзнавчий. Зокрема, у працях Г.С. Ващенко, С.Ф. Русової, В.О. Сухомлинського, а пізніше П.В. Іванова, Т.П. Герасимової, І.С. Матрусова, К.Ф. Строева, наголошується важливість педагогічно-краєзнавчої підготовки майбутніх педагогів до здійснення краєзнавчої роботи з школярами. Так, П.В. Іванов обґрунтував краєзнавчий принцип як повноправний самостійний принцип дидактики, застосування якого є доцільним під час вивчення низки суспільно-гуманітарних дисциплін (географії, біології, історії, суспільствознавства, літератури, трудового навчання) [1, с. 19]. У праці Б.О. Чернова доведено, що краєзнавчий принцип відображає причинно-наслідкові взаємозв'язки між теоретичним матеріалом соціоприродним середовищем та результатами навчання учнів. Відтак, автор вважає необхідним уведення краєзнавчого принципу в посібники з дидактики, що підвищить якість підготовки майбутніх учителів до організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти [3, с. 477]. Однак слід зазначити, що більшість наукових доробок присвячено важливості туристично-краєзнавчого аспекту фахової підготовки учителів, тоді як на екологічній складовій краєзнавчого підходу увага науковців практично не акцентувалася.

Упровадження компетентнісного підходу у процес фахової підготовки майбутніх учителів передбачає переорієнтацію його змісту, який має спрямовуватися на формування системи загальних і спеціальних компетентностей з урахуванням основоположних загальнопедагогічних принципів організації освітнього процесу у закладах вищої педагогічної

освіти. Так, до групи професійних компетентностей майбутнього учителя природничих дисциплін, у тому числі географії, ми відносимо предметні компетентності (здатність до практичного застосування здобутих знань, умінь і навичок із циклу професійно-наукових дисциплін, з метою усвідомлення способів їхньої фахової реалізації в конкретній освітній галузі); психолого-педагогічні (здатності до організації, оцінювання, рефлексії та коригування навчально-виховного процесу школярів на основі знань та умінь діагностувати їхні вікові, психологічні особливості та враховувати соціальні чинники розвитку); професійно-комунікативні компетентності (здатність організувати ефективну спільну навчально-виховну діяльність і педагогічне спілкування, взаємодіючи та співпрацюючи з усіма суб'єктами освітнього процесу) та екологічну компетентність. Останню виділяємо окремо, оскільки вона, на наш погляд, займає особливе місце у системі компетентностей майбутнього фахівця і має розглядатися на кількох рівнях: як життєва компетентність, що дає змогу дотримуватись екологічних імперативів у повсякденному житті і нести відповідальність за охорону навколишнього середовища і збереження природних ресурсів; як загальноосвітню компетентність в здатність здійснювати екологічно-доцільну діяльність у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись сформованими екологічними цінностями й переконаннями як складників особистої екологічної культури й свідомості; як предметну компетентність, що формується в межах вивчення навчальних курсів з екологічним змістом для підготовки до професійної діяльності в галузі екології і збалансованого природокористування [2, с. 189].

Разом з тим застосування красназничого підходу у фаховій підготовці майбутніх учителів географії, зокрема, формуванні їхньої екологічної компетентності має важливе значення, адже вивчення екологічних проблем на прикладі своєї місцевості та пошук оптимальних способів їх подолання викликає у студентів особистісний інтерес, мотивує до засвоєння здобутих знань, умінь і навичок, досвіду реалізації технологій еколого-красназничої роботи у майбутній професійній діяльності.

Таким чином, можемо дійти висновку, що фахова підготовка майбутніх учителів географії передбачає необхідність впровадження відповідних навчальних дисциплін у освітньо-професійну програму, які спрямовані на формування готовності до еколого-красназничої роботи з учнями, насичення еколого-красназничим матеріалом змісту професійно-орієнтованих дисциплін та відповідної актуалізації під час виконання науково-дослідної роботи, проведення навчальних та виробничих практик. Залучення студентів до практичної еколого-красназничої діяльності в період проходження начальних практик і реалізація розроблених завдань під час педагогічної практики, на нашу думку, забезпечить підвищення рівня

фахової компетентності майбутніх учителів географії та їхньої готовності до реалізації екологічної освіти і виховання школярів на краєзнавчому матеріалі.

3 метою вивчення стану впровадження екологічно-краєзнавчого контенту в освітньо-професійні програми нами проаналізовано їх зміст з досвіду підготовки учителів географії в Рівненському державному гуманітарному університеті [4; 5]. Так, реалізація краєзнавчого принципу з урахуванням екологічних аспектів може здійснюватися у викладанні дисциплін обов'язкового й вибіркового компонентів освітньої програми підготовки бакалаврів за спеціальністю «Середня освіта (Географія)» таких, як «Географія рідного краю», «Основи раціонального природокористування та охорони природи», «Теорія і практика формування екологічних знань», «Методика організації польових досліджень», «Туристичне краєзнавство», «Організація краєзнавчо-туристичної роботи в школі та позашкільних закладах», «Екологічна географія України». В освітньо-професійній програмі другого (магістерського) рівня вищої освіти «Середня освіта (Географія)» еколого-краєзнавчий контент представлений у навчальних дисциплінах «Стратегія сталого розвитку», «Гео екологія», «Географія Рівненської області», «Організація шкільної географічної науково-дослідної роботи». Така різноманітність пропонованих навчальних курсів, переважно за вибором студентів, дає змогу здійснювати якісну фахову підготовку майбутніх учителів географії та підвищувати рівень їхньої готовності формувати екологічну компетентність школярів та відповідальне ставлення учнів до природи рідного краю, уміти організувати польові природознавчі дослідження, необхідні для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої і природоохоронної роботи з учнівською молоддю.

Список джерел:

1. Иванов П.В. Педагогические основы школьного краеведения. Петрозаводск: Изд-во Петрозаводского ун-та, 1966. 182 с.
2. Сяська І. До проблеми впровадження компетентнісного підходу у процес фахової підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал*. Суми, 2018. № 10 (84). С. 179–190.
3. Чернов О.Б. Історіографічний огляд становлення краєзнавчого принципу навчання. Молодий вчений. Київ, 2017. № 5 (45). С. 443–449.
4. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Географія)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти РДГУ. URL:

https://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/osv_prog_bak_014_s_o_geografia_2020.pdf

5. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Географія)» другого (магістерського) рівня вищої освіти РДГУ. URL: https://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/osv_prog_mag_014_07_so_geografia_2020.pdf

ЗМІСТ

Войтович О.П., Костолович М.І. Методика впровадження проєктів у шкільний курс географії.....	3
Войтович О.П., Лико Д.В., Мартинюк В.О. Удосконалення навчального плану освітнього ступеня «магістр» спеціальності 014.07 «Середня освіта (географія)» у світлі сучасних вимог до підготовки майбутнього вчителя географії.....	6
Коротун С.І., Романів А.С. Роль сучасної шкільної географії в громадянському житті та кар'єрному зростанні особистості.....	11
Лис Ю.В. Сучасний освітній інструментарій компетентісно орієнтованого навчання географії.....	16
Лисиця А.В. Географічне краєзнавство, історичні пам'ятки пов'язані з епідеміями минулого.....	25
Логвиненко І.П. Краєзнавча робота в процесі викладання географії в школі.....	31
Мартинюк В.О. Чи потрібна конструктивна географія у школі?.....	35
Мартинюк О.Ю. Геоекологія у системі діяльності Малої Академії наук учнівської молоді.....	40
Осніцька Н.О. Реалізація аксіологічного підходу в навчально-виховному процесі школи засобами шкільного краєзнавства (з досвіду роботи).....	45
Пустовіт Г.П., Сяська І.О. Роль еколого-краєзнавчого контенту у змісті фахової підготовки майбутніх учителів географії.....	55
Сокол Т.К. Інтеграція природничих наук у змісті старшої школи: від теорії до практики.....	59
Суходольська І.Л., Окунович Д.Я. Особливості використання ГІС-технологій на уроках географії.....	66
Трохимчук І.М. Методологія та організація наукових досліджень з географії в середній школі за міжнародним науково-освітнім проєктом GLOBE.....	70

Наукове видання

Збірник наукових праць
**ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА У ШКІЛЬНИХ ТА
ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ,
ПЕРСПЕКТИВИ**

Відповідальний за випуск: Д.В. Лико
Комп'ютерне верстання: В.О Мартинюк

Підписано до друку 28.09.2020 р.
Формат 60×84 1/16. Друк: різнограф
Ум. друк. арк. 4,42
Обл. вид. арк. 4,99

Видавець Зень О.М.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
Серія №26 від 06 квітня 2004 р.
Вул. Князя Романа, 9/24, м. Рівне, 33022
068-025-067-4; olegzen@ukr.net

Віддруковано у редакційно-видавничому
відділі Рівненського державного гуманітарного університету
вул. Ст. Бандери, 12, м. Рівне, 33018
(0362) 62-03-56; info@rshu.edu.ua